

ظریف با اشاره به برخورد ترامپ با برجام

آمریکا یک دستاورد دیپلماتیک بی‌مانند را از بین برد

وزیر امور خارجه پیشین ایران در سالروز خروج آمریکا از توافق هسته‌ای در بیامی این اقدام آمریکا را خوش خدمتی به منافع رژیم اسرائیل تلقی کرد.
محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه پیشین ایران، در سالروز خروج آمریکا از توافق هسته‌ای در صفحه توئیترش نوشت…

صفحه ۳

سرمقاله

فساد سیستمیک چیست؟

کوروش احمدی

دیپلمات پیشین

در چند قرن گذشته متفکران متعددی در جوامع صنعتی راجع به فساد و فساد سیستمیک یا نظام‌مند اندیشیده و نوشته‌اند. در ایران نیز در این زمینه هشدارهایی داده شده است. احمد توکلی از معدود افرادی است که از حدود ۱۰ سال پیش از فساد سیستماتیک گفته است؛ هرچند برداشت ایشان از این پدیده محدود است و آن را عمدتاً ناشی از «نقض شایسته‌سالاری و توزیع فامیلی قدرت» دانسته است.
تعطیر «فساد سیستمیک» برای تمایز قائل‌شدن بین فساد موردی و فردی در برابر فساد ناشی از زمینه‌ها و ساختارهای ضعیف و بیمار استفاده می‌شود. در فساد سیستمیک به شکلی که مورد توجه متفکران غربی بوده، سخن از عواملی مانند اقتدارگرایی، ایجاد فساد در اقتصاد از طریق سیاست‌مداران که هدف ایجاد رانت برای کنترل دستگاه دولتی، منافع شخصی دولت‌مردان که موجب فساد در روند سیاسی می‌شود و نیز لگوی رفتاری فاسد در دستگاه قضائی و نیروهای انتظامی است. در این زمینه همچنین عواملی مانند انگیزه‌های متعارض، اختیارات گسترده بدون کنترل، اختیارات انحصاری، فقدان شفافیت، حقوق و دستمزدهای نازل و فرهنگ گریز از مجازات مدنظر است. ضعف در عناصر حکمرانی خوب مانند مشارکت عمومی در سیاست، حکومت قانون، شفافیت، پاسخ‌گویی، مسئولیت‌پذیری، اجتناب از خودی و غیر خودی کردن مردم، شایسته‌سالاری، جامعه مدنی، کارایی و کارآمدی و… از دیگر عواملی است که زمینه‌ساز فساد سیستماتیک می‌شود.
ضعف دستگاه قضائی و نیروهای انتظامی و قوانین حنطایی از سوئزن‌ها و نقش جوامع مدنی و رسانه‌ها در جلوگیری از فساد موردی و فساد سیستمیک همواره مورد توجه بوده است. عوامل فوق معمولاً مختص کشورهای توسعه‌یافته و بیشتر کشورهای در حال توسعه است؛ اما معدودی از کشورها با مشکلات ویژه‌ای مواجه‌اند. این مشکلات خاص که شاید تأثیر تعیین‌کننده‌ای در تبدیل فساد موردی به فساد سیستمیک دارند، به شرح زیر قابل تلخیص‌اند:

۱- فقدان نظام بازار و اعمال قیمت‌گذاری دستوری؛ عدول دولت‌ها از وظایف اصلی خود یعنی بسترسازی و اصلاح سیاست‌های پولی، مالی، ارزی و… وتمرکز آنها بر قیمت‌گذاری دستوری برای رفع مشکل تورم، نظام بازار را فلج و خاصیت ضد فساد آن را سلب می‌کند.

۲- چندنرخ‌بودن قیمت ارز؛ در اقتصادهایی که منبع اصلی تأمین ارز دولت است، تزریق ارز به جامعه و چندنرخ‌بودن آن یکی از منابع اصلی ایجاد رانت برای خواص و از منابع اصلی فساد سیستمیک است.

۳- شرکت‌ها و بانک‌های خصولتی؛ این شرکت‌ها و بانک‌ها که نه دولتی‌اند، نه خصوصی، ضررهای هر دو نوع شرکت را به طور تصاعدی دارا هستند. طیف گسترده‌ای از نهادهای قدرت معمولاً برای گماردن افراد خود در مدیریت این شرکت‌ها که نه تابع مجامع عمومی خود هستند، نه تابع قانون، رقابت می‌کنند.

۴- مصونیت از حسابرسی و بازرسی مؤثر؛ نبود امکان حسابرسی مؤثر از عملکرد برخی شرکت‌ها و بانک‌های وابسته به نهادهای خاص معمولاً مناستاز کرده و طیفی از شرکت‌ها و بانک‌های طرف تماس را در حاشیه امن قرار می‌دهد و دست آنها را برای انواع زدوبند‌ها درمورد وام‌ها و انواع پرداخت‌های غیرقانونی بدون نگرانی از بازرسی و حسابرسی باز می‌گذارد.

۵- قدرت نهادهای حکومتی؛ نگاه‌های اقتصادی اعم از خصوصی، دولتی یا خصولتی در برابر آن دسته از نهادهای حکومتی که فراقانونی و بی‌ضابطه عمل می‌کنند و با کمبود بودجه نیز مواجه هستند، آسیب‌پذیرند و در برابر خواسته‌های آنها قادر به مقاومت نیستند

۶- حامی‌پروری؛ مقاماتی که خارج از مدار شایسته‌سالاری عهدهدار سمت‌ها می‌شوند، معمولاً تخصص و اعتمادبه‌نفس لازم را ندارند و خود را ناچار از گماردن افراد مورد اعتماد در سمت‌های حساس در داخل سازمان می‌بینند. طبیعی است که این گماردگان نخواهند عمله آماتور باشند و در ازای خدمات خود منافع غیرمعمول را مطالبه کنند. چنین پدیده‌ای در ارتباط با پایگاه اجتماعی سیاست‌مداران رانتی نیز دیده می‌شود و پدیده پول‌پاشی برای خرید وفاداری را در پی می‌آورد.

۷- ضعف تخصص حرفه‌ای و درک اقتضانات زمانه؛ فقدان شایسته‌سالاری می‌تواند موجب برکشیده‌شدن کسانی بر مبنای رابطه و ظواهر در دستگاه‌های اجرائی، تقنینی و قضائی و نیز در رأس شرکت‌های دولتی و خصولتی شود که فاقد تخصص حرفه‌ای و نیز درک کافی و لازم جامعه‌شناختی از شرایط جامعه برای انجام وظایف باشند. این پدیده مثلاً می‌تواند موجب تخصیص نادرست و فسادزای منابع شود؛ بدون اینکه مسئولان مربوطه خود الزاما فاسد باشند.

فساد سیستمیک دو پیامد دارد؛ یکی آنکه سازوکارهای پاسخ‌گویی، نظارتی و حسابرسی را از درون تهی می‌کند و دوم آنکه منجر به پدیده «مقاومت سیستماتیک» در رأس و بدنه هرم در برابر سازوکارهای ضد فساد می‌شود. چنین روندهایی به نوبه خود موجب کاهش ظرفیت نهادهای حکومتی برای حفظ خود در برابر فساد و مبارزه مؤثر و مستقل با فساد می‌شود. رهایی از این دور باطل مستلزم تمرکز بر سیستم فاسد به جای تمرکز بر فرد فاسد است و مهم‌ترین پادزهر آن تلاش برای توانمندسازی جامعه‌از طریق رسانه‌ها، جوامع مدنی و احزاب مستقل است.

روزنامه شرق

سه‌شنبه ۱۹ اردیبهشت ۱۴۰۲ • ۱۸ شوال ۱۴۴۴ • ۹ می ۲۰۲۳ • سال بیستم • شماره ۴۵۴۹ • ۱۲ صفحه • ۱۵۰۰۰ تومان

در «شرق» امروز می‌خوانید: مسیر دشوار تهران در معادله اسد -اردوغان، یک گام به جلو؛ ائتلاف مغزها شانه به شانه فرار مغزها و **یادداشت‌هایی از عبدالرضا ناصرمقدسی، قادر باستانی، سیدمحسن هاشمی**

«شرق» اصرار مسئولان اجرایی برای انتخاب مدیران همسو بدون توجه به تخصص و تأثیر آن بر رشد ناکارآمدی‌ها را بررسی کرد

در دسر مدیران جناحی

محمود عباس‌زاده‌مشکینی؛

رئیس جمهوری حق دارد همکاران کابینه‌اش را انتخاب کند، حتی اگر آن افراد کارآمد نباشند!

مسعود بزشکیان؛

اگر از افراد کارآمد استفاده نشود، کسانی می‌آیند که توانایی اجرای ایده‌های خودشان را هم ندارند

جلیل رحیمی جهان‌آبادی؛

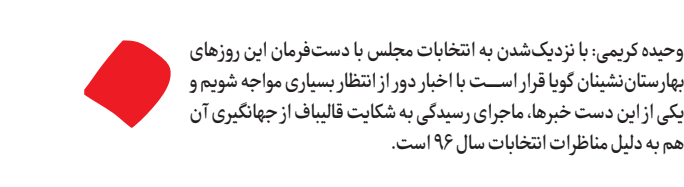
هرگاه رئیس جمهوری عوض می‌شود تغییرات از دامنه وزرا واستادان‌ران به بدنه کارشناسی رسوخ می‌کند

گزارش تیتربک را در صفحه ۲ بخوانید

به وقت بازخوانی مناظره‌های ۹۶

خبرسازشدن شکایت قالیباف از جهانگیری بعد از ۶ سال

وحیده کریمی؛ با نزدیک‌شدن به انتخابات مجلس با دست‌فرمان این روزهای بهارستان‌نشینان گویا قرار است با اخبار دور از انتظار بسیاری مواجه شویم و یکی از این دست‌خبرها، ماجرای رسیدگی به شکایت قالیباف از جهانگیری آن هم به دلیل مناظرات انتخابات ۹۶ است.

هرچند محمد سعید احدیان، دستیار سیاسی و رسانه‌ای رئیس مجلس شورای اسلامی در مطلبی در صفحه توئیتر خود مدعی شده است: «قالیباف همان سال ۹۶ به دلیل دروغ‌های آقای جهانگیری از او شکایت کرد و اگر قوه قضائیه وقت همان زمان به این شکایت رسیدگی می‌کرد باعث بازاندگی از دروغ‌گویی در مناظرات می‌شد. در نهایت اسفند پارسال در دادسرا قرار مجرمیت صادر شد». درحالی‌که احدیان مدعی شده است: «در نهایت اسفند پارسال در دادسرا قرار مجرمیت صادر و سپس پیغام‌ها برای گرفتن رضایت شروع شد که تنها شرط آقای قالیباف پذیرش رسمی اشتباه بود، در همین حال که آقایان

یادداشت

توهمات دولتی وبرنامه‌های توسعه

اسفندیار جهانگرد

اقتصاددان و استاد دانشگاه

توهمات جمعی (Collective Illusions) به عقیده «تاد رز» به معنای باورها، اعتقادات و نگرش‌هایی است که در گروه‌های اجتماعی شکل می‌گیرند و به صورت غالب در آن گروه قابل مشاهده هستند. اینها ممکن است براساس اطلاعات نادرست، باورهای غلط یا تجربیات شخصی شکل گرفته باشند و در برخی موارد ممکن است با واقعیت‌های علمی و منطقی تضاد کامل داشته باشند. مجموعه‌ای پیچیده از توهمات ناشی از تعصب انطباق، نحوه دید ما از جهان اطراف را تحریف می‌کند. طیف وسیعی از ویژگی‌ها، اهداف و روابط شامل اعتماد، موفقیت، شبکه‌های اجتماعی، هم‌رنگی با جماعت، شغل، آرزوها و آموزش گرفته تا هنجارهای فرهنگی که از دیگران کپی می‌شوند و درمورد آنها قلب واقعیت می‌شود، پتانسیل هدیان‌های جمعی در جوامع هستند. موضوع هدیان‌های جمعی به تعبیری فرض‌های اشتباه مشترک بسیاری از افراد درباره جامعه خود است. برخی از این هدیان‌ها هزاران سال به شیوه‌های گوناگونی در جوامع وجود داشته‌اند. ویژگی امروزی آنها این است که این هدیان‌های جمعی، به کمک شبکه‌های اجتماعی و فناوری مدرن بیش‌ازپیش گسترش پیدا کرده‌اند؛ بنابراین می‌توان گفت که هدیان‌های جمعی را همه‌جا می‌توان پیدا کرد؛ از زندگی‌هایی که می‌خواهیم داشته باشیم، تا کشوری که می‌خواهیم در آن زندگی کنیم، تا نحوه رفتارمان با هم‌دیگر و حتی انتظاراتمان از نهادهای آموزشی تا محل کار و انتظارات برنامه‌ریزان و مدیران یک اقتصاد برای اداره یک سازمان یا جامعه و کشور و… مخرب‌ترین نتیجه این هدیان‌ها این است که هدیان‌های یک نسل به باورهای شخصی

رئیس قوه قضائیه:

هرکسی حرفی زد جایش زندان نیست

رئیس قوه قضائیه گفت: این‌طور نیست که هرکس هر مطلبی در راستای برهم‌زدن امنیت روانی مردم گفت، به زندان برود؛ گاهی اقدامات دیگری نیاز است؛ البته در مواردی که لازم است حتماً باید از اقدامات قضائی و قهریه در برابر برهم‌زنندگان امنیت روانی مردم بهره گرفت. به گزارش مرکز رسانه قوه قضائیه، حجت‌الاسلام محسنی‌ازه‌ای…

صفحه ۲

رئیس انجمن حمایت از بیماران تالاسمی تحریم دارویی را عامل مرگ ۶۶۲ بیمار عنوان کرد

روزگار سخت بیماران تالاسمی

سومین ریزش تاریخی شاخص کل بازار سرمایه، نگرانی‌ها را برای تکرار ماجراهای سال ۹۹ تشدید کرد

بورس مبهوت

یکه‌تازی‌های خیابانی با همان فرمت همیشگی

یادی از یدالله رویایی در سالروز تولدش

شاعری که نمی‌میرد

با نوشتاری از مظفر رویایی، شمس آقاجانی محمد آرم، محمد حسین مدل، احمد بیرانوند

یادداشت

کفایت مذاکرات آغاز تحلیل و عمل

حسین حقگو

کارشناس اقتصادی

«تنها سپر دفاعی ما در برابر ایده‌های بد این است که هشیار و گوش به زنگ باشیم. در برابر فریب‌های «آشکار» مقاوم باشیم، نسبت به معجزات وعده داده‌شده شک کنیم و شواهد را زیر سؤال ببریم. در مواجهه با پیچیدگی‌ها تصور باشیم و درنهایت درباره آنچه می‌دانیم و نمی‌دانیم، روزراست باشیم.» (اقتصاد خوب برای دوران سخت).

آقای رئیسی بار دیگر تیم اقتصادی خود را گرد هم آورد تا درباره چالش‌های اقتصادی که هر روز حادثر می‌شود و اکنون صدای حتی طرفداران دولت و بعضی از مراجع تقلید را هم درآورد، چاره‌ای ببیندش. جلسه‌ای که به نوشته روزنامه دولت «به طور قطع یکی از مهم‌ترین و اثرگذارترین نشست‌های شورای اقتصاد محسوب می‌شود» (روزنامه ایران، ۲/۱۷). در این جلسه رئیس دولت به «دستگاه‌های مسئول تا پایان هفته فرصت داد پیشنهادهای خود را برای اجرای برنامه‌ها ارائه دهند». برنامه‌هایی مانند کاهش کسری بودجه، کاهش ناترازای بانک‌ها، کاهش بدهی دولت، کاهش ناترازی ارزی، کاهش ناترازی انرژی، مدیریت نقدینگی، انضباط پولی، دیپلماسی اقتصادی، رشد سرمایه‌گذاری و… که حدود ۶۵ اقدام را در ذیل خود دارند. منطق حکم می‌کند که گام اول و اساسی دولت آن باشد که تحلیل و آسیب‌شناسی خود را از چرایی ایجاد وضعیتت امروز و کمبودها و ناترازی‌های فوق تبیین و در گام بعد چارچوب نظری و راهکارهای سیاسی خود را در ربط با بگذریم. اولین‌بار در دولت یازدهم صورت گرفت (سیاست‌های اقتصادی دولت برای خروج غیرتورمی از رکود)؛ چراکه اقتصاد ایران اسیر بحران‌های درهم‌پیچیده و موقعیت بس دشواری است که بدون وجود نگاه دقیق علمی و کارشناسی گذر سلامت از این وضعیت امکان‌پذیر نیست. اقتصاد ایران درحال حاضر به سبب تحریم‌های بین‌المللی در فروش نفت و تأمین درآمدهای آن با مشکلات جدی مواجه است. این مشکلات با توجه به اتکای درآمد کشور به نفت تأثیر زیادی بر بودجه عمومی گذاشته است. از سوی دیگر درآمدهای مالیاتی نیز وابستگی بالایی به درآمدهای نفتی دارد و فشار بر مردم و کسب‌وکارها در شرایط رکودی فعلی کمتر منجر به تأمین منابع مالی لازم برای دولت می‌شود و به نارضایتی اجتماعی می‌افزاید؛ کم‌اینکه گزارش اخیر صندوق بین‌المللی پول از کسری بودجه ۳۰۰ تا ۶۰۰ هزار میلیاردتومانی دولت گزارش داده که تأمین این کسری، نفت هر بشکه ۳۵۲ دلاری (قیمت فعلی ۷۵ دلار) را می‌طلبد. از سوی دیگر انتظار کاهش هزینه‌های دولت هم انتظار واقع‌بینانه‌ای نیست؛ چراکه اقلام اصلی این هزینه‌ها حقوق و دستمزد کارکنان دولت و یارانه‌هاست که امکان کاهش آنها وجود ندارد.

ادامه در صفحه ۵

ادامه در صفحه ۵